

Два тыдні назад збег у мінулае Год культуры і пачаўся Год навукі. Хаця так гаварыць будзе не зусім карэктна. Як культура, так і навука ў нашай краіне пастаянна навідавоку, яны прысутнічаюць у жыцці беларусаў самым непасрэдным чынам, часта гавораць самі за сябе, падказваюць нам, як жыць далей, а іншы раз ставяць перад намі адмысловыя пытанні, на якія потым самі і адказваюць. Тым не менш наша гутарка з намеснікам дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі па навуковай і выдавецкай дзейнасці, старшынёй Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў, кандыдатам культуралогіі Аляксандрам Сушай адбывалася якраз у той час, калі Год культуры і наступіў месца ў календары Году навукі. Гэты момант і падказаў першае пытанне...

Намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі па навуковай і выдавецкай дзейнасці, старшыня Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў, кандыдат культуралогіі Аляксандр Суша:

“Усе, хто атаясамлівае сябе Францыска Скарыну

— Аляксандр Аляксандравіч, а ўсё-такі бібліятэчная справа — гэта больш навука ці культура?

— Складанае пытанне. Бо бібліятэка, з аднаго боку, фармальна ўваходзіць у сетку ўстаноў культуры. А з другога боку, здаўна, з часу нараджэння першых бібліятэк, іх прызначэнне было забеспячэнне інфармацыйных патраб фарміравання, а гэта ўжо звязана з асветай, навукай. Таму вельмі складана адмежаваць бібліятэчную справу ад навукі, так і ад культуры.

Сёння перад бібліятэкамі ўсё больш актыўна ставяцца сацыякультурныя задачы — выставачныя праекты, творчыя сустрэчы, прэзентацыі і г.д. І фактычна бібліятэка становіцца адной з ключавых пляцовак культуры. Але ж пры гэтым бібліятэка застаецца і адным з асноўных механізмаў фарміравання, захавання і перадачы навуковых ведаў. Перадачы ад адной асобы да іншай, ад пакалення да пакалення.

Таму ў любым выпадку мы, бібліятэкары, аднолькава прыемна пачуваем сябе і ў Год навукі, і ў Год культуры.

— Якія, паводле вашай версіі, тры самыя важныя культурныя падзеі мінулага года?

— Думаючы над адказам на гэтае ваша пытанне, цяжка не быць эмацыянальным і імпульсіўным. Але не буду гаварыць пра падзеі агульназначальнай значнасці, а скажу пра тыя, да якіх я сам меў непасрэднае дачыненне.

Першая падзея ці, хутчэй, шэраг падзей у адным блоку. Як вядома, сёлета мы будзем адзначаць 500-годдзе беларускага кнігадрукавання. Вакол тэмы Францыска Скарыны летась быў ажыятаж. Такое адбывалася ў нашай найноўшай гісторыі некалькі разоў — у сярэдзіне 20-х гадоў, калі праходзілі канферэнцыі, выходзілі ў свет манарафіі і іншыя цкавыя працы (дарэчы, цікава, што гадзіна Кастрычніцкай рэвалюцыі святкавалася ў межах юбілею кнігадрукавання); у 1967 годзе, калі адзначалася 450-годдзе выхodu Псалтыра Скарыны (асабліва пышнымі тады былі

святкаванні ў Мінску і Полацку); у канцы 80-х і ў пачатку 90-х, калі мы пабачылі проста безліч публікацый і мерапрыемстваў, прысвечаных Скарыну, з нагоды яго 500-гадовага юбілею. Пасля на пэўны час гэтая тэма як бы замярла. На працягу двух дзесяцігоддзяў пабачылі свет літаральна адзінкавыя выданні па скарыназнаўстве, і ўжо здавалася, што скарынаўская тэма зусім перастала быць актуальнай. Але мінулы год вельмі ярка паказаў, што тэма для нашага грамадства застаецца важнай. Зноў пачалі з’яўляцца і навуковыя працы, і папулярныя ілюстраваныя выданні, і выданні метадычнага характару, і кніжкі для дзетак. І мне, шчыра кажучы, вельмі прыемна, што я сам маю дачыненне да гэтага, а менавіта да факсімільнага ўзнаўлення кніжнай спадчыны Скарыны (хутка гэты праект завершыцца), выхodu трох тамоў беларускай дзіцячай скарынаўскай энцыклапедыі, рускамоўнага скарыназнаўчага выдання (сумесны наш праект з выдавецтвам “Беларусь Энцыклапедыя”) і пры падтрымцы Пастаяннага камітэта Саюзавай дзяржавы Беларусі і Расіі), выдання, прысвечанага шляхам Францыска (выйшла ў выдавецтве “Народная асвета”), выдання знакамітых слоў першадрукара на мовах народаў свету (у Выдавецкім доме “Звязда”), шэрага камплектаў паштовак, карпаратыўных календароў і інш.

Другая падзея таксама звязана з юбілеём беларускага кнігадрукавання. Гэта правядзенне вельмі незвычайнай, лічу, выставы, якая прайшла ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Яна называлася “Францыск Скарына і сучаснасць”. Гэтая экспазіцыя выразна паказала, кім з’яўляецца Францыск Скарына для беларусаў сёння. Справа ў тым, што часы змяніліся і вельмі важна, што мы пачынаем разумець: сёння ўжо нельга карыстацца толькі тымі метадамі, якімі мы карысталіся

КРЭТІН КНІГКІ ЦЯРЬОТЭЗ ПОЧИНАТЪ СЯ
ОМ • ЗЪПОЛНЄ БЫЛОЖЕНІ МАРЪОЪ
КНИ ИЗЫНЪ .ДОКТОРОНЪ ФРАНЦИ
СКОГО СИОРНИНЪНЪ БЫНОНЪ СПЛОДЪНА-

яшчэ 25 гадоў назад. Галоўнай ідэяй гэтай выставы было паказаць, якім чынам Францыск Скарына інтэгрэваны ў нашу сучасную культурную прастору. Не ў высокай інтэлектуальнай сферы, не ў прафесійную літаратуру, не ў прафесійнае выяўленчае мастацтва (дасаткова проста было б падрыхтаваць мастацкую выставу ці зборнік літаратурных твораў, прысвечаных Скарыну), а, калі хочаце, у нашу будзённасць. Фактычна мы паспрабавалі адказаць на пытанні: “Якое дачыненне гэты чалавек, які памёр амаль паўтысячагадоў за нам, мае да нашых сённяшніх рэалій? Чаму мы ўвесь час звяртаемся да гэтай асобы? Чаму Скарына прысутнічае ў нашым жыцці ад нараджэння да смерці?”

Тую экспазіцыю мы зладзілі ў нашым Музеі кнігі і... на пэўны час пазбавілі Музей кнігі кніг. Напрыклад, у першай вітрыне расказвалася пра нараджэнне дзіцяці і яго жыццё дома — з магніцкамі на якладу, з талеркамі, кубачкамі, пахункамі кавы і гарбаты з вывай Скарыны. Гэта ўсё насамрэч у розныя часы знаходзілася ва ўжытку. Яно не было падрыхтавана адмыслова да выставы. Гэта ўсё прысутнічае ў нашай масавай культуры. Проста мала хто звяртае на тое ўвагу, а мы акцэнтавалі гэты момант.

А, скажам, яшчэ ў адной вітрыне мы расказалі пра школуныя гады маладога беларуса. У супрацоўніцтве з гімназіямі імя Францыска Скарыны ў Мінску і Полацку атрымалі ад іх цэлы шэраг матэрыялаў, у прыватнасці, школуныя формы з іх фірменнымі нашэйкамі “ФС” — апарнулі ў гэтую форму манекены, павесілі на іх залічкі са скарынаўскімі значкамі (іх выхадзіла безліч у розныя часы). З мінскай скарынаўскай гімназіі атрымалі і тэкст навуачнай клятвы, якой тамтэйшыя гімназісты штогод прысягаюць 1 верасня.

Прысутнічала ў той экспазіцыі і студэнцкая скарынаўская тэма (рэалізавана ў супрацоўніцтве з Гомельскім дзяржаўным універсітэтам імя Францыска Скарыны). Дзяўчына-манекен там была са “скарынаўскім” завушніцамі і ў адпаведнай маенцы, а хлопцы — у цішотцы з надпісам: “Францішак Скарына — канкрэтны мажор! Вучыўся не ў Полацку, а за мяжой!”

Мы не абыйлі ўвагай нават кулінарнай скарынаўскай тэмы. Дамовіліся з мінскай кавярняй “У Францыска” і паказалі меню ў стылі нашага першадрукара, а таксама вельмі арыянальныя посуд. Я сам схадзіў у гэтую кавярню папіць кавы, а потым прынёс у бібліятэку фірменны скарынаўскі чэк. (Усміхаецца. — М.Ч.)

Такім чынам, праз такую вось драбязу мы паказалі, наколькі тэма Францыска Скарыны інтэгрэвана ў наша сённяшняе жыццё. Тая ж паштовая марка з вывай першадрукара. Здавалася б, наклеіў — і апусціў у паштовую скрынку. Але ж пры гэтым ты адпусціў у шырокі свет зусім не выпадковую выяву, а пэўны сімвал нашай краіны. Дарэчы, гэтых скарынаўскіх паштовак марак, якіх я дзіва, было даволі шмат. Былі маркі пачатку 20-х гадоў — так званыя бэнэараўскія, марка Савецкага

Саюза 1988 года, маркі беларускай эміграцыі 70-х, каля дзесяці марак часоў суверэннай Беларусі... Розныя палітычныя сілы, розныя эпохі, розныя погляды на ўладу, рэлігію і г.д. Але мы бачым, што ўсе, хто атаясамлівае сябе з Беларуссю, па-рознаму нават разумеючы, што гэта такое — Беларусь, успрымаюць Францыска Скарыну як свой сімвал. І гэта гаворыць пра тое, што яго персана нас сапраўды любяць. У нашай мінуўшчыне не так багата асоб, якія ўніверсальна пазітывныя для ўсіх. На жаль, розныя палітычныя дзеячы мінулых эпох — ці гэта Вігэўт, ці Машэраў — для адных з’яўляюцца нацыянальнымі героямі, а для іншых такімі не з’яўляюцца. А ў выпадку Скарыны погляды ўсіх сыходзяцца. Ён наш, усеагульны, беларускі герой.

А чаму я ўсё-такі раблю такі акцэнт на той выставе? Таму што, акрамя ўсяго іншага, яна ярка прадэманстравала, што мы такімі вельмі незвычайнымі шляхамі, часам нават вельмі і забавляльнымі, можам даваць нашым людзям культурныя арыенцыры. Усім без выключэння людзям. Дзецямі, якія расфарбоўвалі скарынаўскія выявы проста на падлозе падчас дэманстрацыі выставы. Банкаўскім супрацоўнікам, якія знайшлі на выставе шмат

атрыбутаў сваёй дзейнасці. Дзяўчатма, якія бачылі на манекеннах завушніцы з выявамі са скарынаўскіх кніг і тут жа казалі сваім хлопцам: “Я таксама хачу мець такія!” Мая жонка, убачыўшы, сказала мне: “А чаму ў мяне няма такіх?” (Смяецца. — М.Ч.)

Нарэшце, трэцяй, самай значнай падзеяй культурнага жыцця ў 2016 годзе я лічу... Ну, і вялікі конкурс на 3-е месца складавецца ў

маёй галаві! Але хай гэты падзеяў будзе конкурс на лепшую п’есу для драматычнага тэатра, прымеркаваны да 500-годдзя беларускага кнігадрукавання. Мы аб’явілі гэты конкурс супольна з Рэспубліканскім тэатрам беларускай драматургіі і Беларускам канам (зноў жа сімвалічна, што да гэтай ініцыятывы далучылася камерыйная структура). На конкурс было прадстаўлена больш за 30 прац, большасць з якіх мелі сапраўды вельмі высокі ўзровень. Некаторыя з п’ес-пераможцаў ужо ідуць на нашых тэатральных сценах.

Бачыце, усе тры падзеі звязаны з Францыскам Скарынам і 500-годдзем беларускага кнігадрукавання.

— На тэму Скарыны і паўтысячагадовага юбілею айчыннага кнігадрукавання мы яшчэ пагаворым пазней. А цяпер, Аляксандр Аляксандравіч, дазваляе перайсці да дастацовага казылівай тэмы — чытацкіх кампетэнцый нашых дзеяцей. Ведаю, што вы асабіста і вашы супрацоўнікі пастаянна аналізуюце гэтую тэму, даследуюце яе і ствараеце выявы і ў гэтым сансе сітуацыя ў лепшы бок. І ведаю, што вы маглі б доўга разважаць пра ўсё гэта, у тым ліку складанымі бібліятэчнымі тэрмінамі. Але давайце не будзем перагружаць нашу гутарку тэрмінамі. Па аналогіі з гульнёй “Што? Дзе? Калі?” я задам вам тры простыя пытанні: “Што

дзяць на самыя розныя гурткі. Часу на чытанне мала. Але застаецца ўсё ж вольны час, які кожны сам вырашае як заняць. Калі дзеткі маленькія, выключана роля тут належыць бацькам. А ў далейшым... залежыць найперш ад таго, што закладвалася ў дзяцінстве.

— Аляксандр Аляксандравіч, а што ўсё-такі рабіць з дзецьмі, якія не чытаюць? Тут ёсць нейкі ўніверсальны рэцэпт?

— На гэтую тэму напісаны цэлыя дысертацыі. Але ў двух словах можна адказаць так: трэба зрабіць так, каб дзеці самі захацелі чытаць. А як? Тут ужо ў кожнага дзіцяці праяўляюцца свае псіхафізіялагічныя асаблівасці. Ніякім прымусам тут не спрашчеш. Важна ведаць, што з дзяцінства амаль ва ўсіх дзеткаў ёсць ахвота да чытання. Яны прагнуць спазнаваць свет, у які яны трапілі. Гэта — першая задача іх у жыцці. Яны гэта робяць навомацак, яны гэта робяць слухаючы, яны робяць гэта глядзячы. А ў нейкі момант яны пачынаюць рабіць гэта і чытаючы. І бацькам трэба не ўпусціць момант. Трэба ахвяраваць сваім часам і ўласнымі задавальненнямі дзеля дзіцяці. А лепш зрабіць так, каб іх інтарэсы і забавы сталі зразумелымі і даступнымі іх дзецям, сталі іх агульнымі інтарэсамі і забавамі.

най бібліятэцы Беларусі на плошчы каля 1500 квадратных метраў. Мы спадзяёмся паказаць гісторыю беларускага кнігадрукавання ў кантакце сусветнага кнігадрукавання з дэманстрацыяй як скарынаўскіх выданняў (у тым ліку тых, якія захоўваюцца за мяжой), так і першых выданняў краін свету — Германіі, Францыі, Англіі і інш. Прадугледжаны на гэтай выставе адкаўчыйная зона, дзе будуць праходзіць лекцыі, прэзентацыі, паказваюцца фільмы; рэкрэацыйная зона; гульніва-забаўляльная зона для дзяцей.

Неўзабаве завершацца і многія кнігавыдавецкія праекты, а найперш — праект факсімільнага ўзнаўлення кніжнай спадчыны Скарыны. Гэта будзе сапраўды ўнікальная калекцыя — з ўзнаўленнем усіх асаблівасцей матэрыялаў, драпінак, пячатак, рукапісных пазнак і г.д.

Выйдзе шмат скарынаўскіх выданняў для дзетак, выданняў, прысвечаных асобным аспектам дзейнасці нашага першадрукара.

Гэта толькі невялікі кавалачак айбсберга пад назвай “Францыск Скарына”, які адкрывае нам у найбліжэйшы час.

— Аляксандр Аляксандравіч, ці можна спадзявацца на нейкі неверагодны адкрыццё ў скарыназнаўстве?

— Можна. Як правіла, у выпадку такіх маштабных нацыянальных герояў, як Шэкспір,

— Ён быў патрыётам сваёй зямлі.

Нельга казаць, што ён свядраўдаў сябе беларусам, бо ў тую эпоху нацыянальны фактар, вядомы нам сёння, не існаваў у прынцыпе. Пра асобныя нацыі да XVIII, а ў нашым выпадку да XIX, стагоддзя гаварыць нельга. Пра чалавецкі супольнасці XVI стагоддзя мы musim казаць ці праз дзяржаўны, ці праз рэлігійны фактары — людзі часцей за ўсё атажсамлівалі сабе з пэўнай дзяржавай ці з пэўнай верай. І было трыцца трынаццаць — мова. У гэтым сэнсе Скарына быў патрыётам. У дакументах ён называў сябе па-рознаму: і русінам (у Падуі), і літвінам (у Кракаве). Але ён ці не ў кожнай сваёй кнізе, а часам і па нейкай разоў, нагадваў, што гэтая кніга надрукавана Францішкам Скарынам са слаўнага горада Полацка. Гэта, як і тыя словы, якія вы працывадалі, сведчаць пра яго велікую любоў да роднай зямлі і роднага народа. І менавіта да свайго сучасніка са сваёй зямлі ён скіроўваў усе свае намаганні — для іх узвышэння, для іх адкаўчы, для іх развіцця. І хаця на той час гэта было не надта пашырана, ён наўпрост казаў пра любоў да сваёй Радзімы, да свайго роднага горада, да сваёй роднай мовы, да свайго роднага народа.

— Аляксандр Аляксандравіч, вы, натуральна, ведаеце пра кнігу Міхаса Стральцова пра Максіма Багдановіча

з Беларуссцю, устрымаюць як свой сімвал...

чытаюць нашы дзеці? Дзе яны чытаюць? Калі яны чытаюць? Такім чынам, што чытаюць?

— Сапраўды, даследаваннем гэтых пытанняў мы займаемся даўно. І, думаю, маем пэўныя вынікі гэтай працы.

Што чытаюць нашы дзеці? Тое, што выддаюць. А найчасцей тое, што прывозяць. Ні для каго не скарэж, што пераважна большасць кніжнай прадукцыі складаюць прывазныя кнігі з Расіі. Гэта прадукцыя, як правіла, неблагой якасці. Яна можа зрабіць канкурэнцыю беларускім кнігам. Хаця хаць скажаць, што беларускія кнігі — выддазены асабліва за апошнія гады — ніколі не саступаюць замежным. Яны маюць выдатныя паліграфічныя якасці, цудоўнае мастацкае аздабленне.

Сёння дзеці чытаюць найбольш класікаў — ад Пушкіна да Роўлінга. Гэта нармальна. Так было заўжды, ёсць і будзе. Ёсць таксама ўніверсальная папулярная літаратура, якая і разыходзіцца найбольшымі тыражамі.

Чытаюць літаратуру ў межах школьнай праграмы. Наяўнасць гэтых арыенціраў на пэўныя каштоўнасці, нават на пэўныя жыццёвыя веды вельмі важная. Наша адкаўчыйная сістэма стварае тут пэўныя арыенціры, і ёй за гэта вялікі дзякуй.

А трэці блок чытва нашых дзяцей — працы нашых сучасных пісьменнікаў. І тут якраз вельмі важную ролю мае спалучэнне добрага літаратурнага твора і добрага паліграфічнага выканання. Напрыклад, калі добра напісаныя кнігі дзіцячай пісьменніцы Алены Масла яшчэ і добра аздаблены, то і вынік адпаведны. Хаця пералік аўтараў быў бы тут доўгім.

— Дзе чытаюць?

— На гэтае пытанне я адкажу так: калі чытаюць дома, то чытаюць усюды. Іншымі словамі, калі з маленькімі дзеткамі чытаюць і бацькі, то гэтыя дзеткі будуць чытаць і ў школе, і па-за школай, і ў аўтобусе, і ў бібліятэцы, і ў інтэрнэце. Гэта паказваюць усе даследаванні.

Для мяне самае важнае, каб дзеці чыталі дома. У мяне ў самога двое малых дзяцей. Сыну — 5 гадоў, дачушцы — паўтара годзіка. І я па сабе разумю, наколькі важнае хатняе чытанне — з бацькамі, з бабуйцамі ці з дзядулямі, самастойнае. Шкада, што бабуйца сёння не ўдзяляюць столькі ўвагі сваім унукам, як гэта было яшчэ якіх гадоў 30 назад. Адпаведна чытанне з бацькамі становіцца сёння абавязкова ўмовай далейшага чытанья нашых дзяцей.

Хай толькі яны чытаюць! У тым ліку з планшэта, з манітора... Гэта таксама чытанне. Хоць і зусім іншага кшталту, чым чытанне папяровай кнігі. На нашых вачах нядарна адбылася рэвалюцыя ва ўспрыманні тэксту. Такая ж рэвалюцыя, якую здзейсніў 500 гадоў назад Францыск Скарына.

— Калі чытаюць?

— Знаю жа адкажу лаканічна: дзіця тады чытае, калі хоча чытаць. Нашы дзеткі хо-

— Давайце зноў вярнемся да Скарыны. Ці не адбудзецца сёлета пэўнае “стоўпатварэнне”, калі безлічы ўстаноў культуры і адкаўчы захоўацца неак дагадзіць нашаму першадрукару і правесці нейкую сваю скарынаўскую акцыю?

— Сапраўды, на гэты год вельмі многа планаў у сувязі з 500-годдзем беларускага кнігадрукавання. Яшчэ год назад мы зразумелі, што многія арганізацыі — музеі, тэатры, бібліятэкі, установы адкаўчы, навуковыя цэнтры і да т.п. — рыхтуюць свае юбілейныя акцыі. Бясспрэчна, нам усім неабходна было б развесціся па часе ці, умоўна кажучы, па аўдыторыі, каб не паўтарацца, каб не рабіць адно і тое ж у адзін і той жа час і ў адным і тым жа месцы. А з другога боку, варта было б аб’яднаць нашы намаганні. Ва ўсялякім разе, мы паспрабавалі зрабіць аптытанку, якую накіравалі ў цэлы шэраг арганізацый, у розныя рэгіёны нашай краіны, у выніку чаго сабралі пад 300 прапановаў па мерапрыемствах, якія мысяць адбыцца ў 2017 годзе і пазней. Сярод іх мы вызначылі прыярытэты — міжнародныя, рэспубліканскія, рэгіянальныя мерапрыемствы. Зрабілі градацыю іх па тыпах.

— Што атрымаецца ў выніку?

— Пра ўсё зможам не скажу. Але ж пра голаўнае.

Так, ужо дасягнута падтрымка ЮНЕСКА: 500-годдзе беларускага кнігадрукавання ўключана ў календар памятных дат гэтай міжнароднай арганізацыі.

Запланаваны цэлы шэраг выставачных праектаў — шматлікі кніжныя і мастацкія выставы адбудуцца ва ўсіх кутках Беларусі. Магчыма, самы значны з гэтых праектаў адкрыецца ў верасні 2017 года ў Нацыяналь-

пір, Леанарда, Скарына, вядома далёка не ўсё.

Наконт Францыска Скарыны мы дакладна не ведаем, калі ён нарадзіўся і калі памёр, дзе ён пахаваны. Не ведаем, дзе ён атрымаў доктарскую ступень у галіне філасофіі. Не ведаем, хто, як і дзе перакладаў выддазеныя ім кнігі (верагодна, ён сам). Не ведаем, хто быў гравёрам (а гэта, хутчэй, быў ужо не ён). Не ведаем, у якой пражскай друкарні выйшла першая беларуская кніга і дзе знаходзілася вільнянская друкарня, дзе Скарына выдаваў свае кнігі.

І трэба адзначыць, што наогул у нас была мала навуковых даследаванняў па Скарыну. Папулярныя працы — многа. А навуковых — пакуль недастаткова. Заўважу, што гэтае імя адкрылі ў тым ліку для нас расіяне ў канцы XVIII — XIX стагоддзі. Фактычна менавіта яны сабралі і захавалі яго спадчыну. Беларусы таксама зрабілі шмат, але ўсё адно цэлы шэраг кірункаў у скарыназнаўстве застаўся некранутым. Да гэтага часу мы не маем ста- прэцэнтнага ўліку выданняў Скарыны — што і дзе захавалася.

— А што ўсё-такі мы даведаліся прынцыпова новае пра нашага першадрукара за апошні час?

— Толькі за апошні год адкрыліся многія факты, якія дзавалюць абсалютна пановаму трактаваць дзейнасць Скарыны. Ён, напрыклад, увёў такую, магчыма, крыву гарэзліваю ці нават правакацыйную, але навукова абгрунтаваную гіпотэзу пра тое, што Скарына мог быць своеасаблівым шпёнкам, дыверсантам, які мэтанакіравана праводзіў дыверсіі супраць іншай дзяржавы — супраць Прусіі. Я магу пра гэта казаць з некаторага ўпэўненасцю: Францыск Скарына меў на мазе нарабіць шкоды цэлай краіне.

— А вы агучвалі недзе гэтую сваю гі- потэзу?

— Безумоўна! У дзіцячай скарынаўскай энцыклапедыі, у рускамоўным выданні пра Скарыну...

— Як і басконца загадкавы ён, наш першадрукар! Аляксандр Аляксандравіч, адкажыце, калі ласка, на крыву, мабыць, дзіўнае пытанне. Скарына падчас свайго жыцця аб’ездзіў усю Еўропу — Вільню, Кракаў, Прагу, Падуі, Рым і інш. І ў той жа час яму належаць хрэстаматыійныя словы з прадмовы да кнігі “Юдзіф”, які ведае кожны дапытлівы школьнік: “Понеже от прирождения звери, ходящие в пустыни, знают ямы своя; птицы, летающие по воздуху, ведают гнезда своя; рыбы, пlyingающие по морю и в реках, чуют выры своя; пчелы и тым подобная бороняты улёв своих, — тако же и люди, игде зродилися и ускормлены суть по Боже, к тому месту великую ласку имають”. Як лічыце вы асабіста: Францыск Скарына пачуваўся больш беларусам (русінам — на той час) ці чалавекам свету?

“Загадка Багдановіча”. І гэтая загадка навідавоку: чалавек, які фактычна не жыў на сваёй Радзіме, не размаўляў на беларускай мове, памёр зусім маладым чалавекам, стаў беларускім геніем. Калі б паспрабаваць зрабіць праекцыю на Францыска Скарыну, якую б галоўную загадку вы вызначылі як “загадку Скарыны”?

— Думаю, самая вялікая загадка Скарыны заключаецца ў наступным пытанні: як так малю стацца, што ў нас з’явіўся Скарына? Гэтая настолькі ўніверсальная, шматгранная, багатая асоба, настолькі таленавіты чалавек — чым бы ён ні займаўся. Удумайцеся: ён адначасова быў і першадрукарам, і перакладчыкам, і тэзолагам, і філосафам, і лекарам, і батанікам, і скаратаром, і юрыстам, і падпррымальнікам... Кім толькі ён ні быў — і ва ўсім быў таленавітым! Ён не проста нябла- гата рабіў сваю справу, а рабіў геніяльна. Чытаючы яго прадмовы да біблейскіх кніг, міжволі ловіў сябе на думцы, што гэта напісана сёння, для нас. Гэта тытан, волат, веліч, як Леанарда, Галілей, Эразм Ратэрдамскі. Выключнасьць сваёй эпохі. Такіх людзей не заўжды разумелі, яны выбіваліся з кантэксту. Францыск Скарына — выключны. І таму нам цікава і сёння. І, дарчы, таму мы яго дарэшты так і не спазналі. І не хутка, думаю, спазнаем.

— Вы бачыце каго-небудзь супастаўляльнага са Скарынам па маштабе сваёй асобы сярод сучаснікаў?

— Не. Мы жывём у час максімальнай дэталізацыі, калі не скажаць больш — здрабненню. Нават самыя выдатныя з нас людзі становяцца вялікімі спецыялістамі ў вузкіх пытаннях. Яны глыбока пагружваюцца ў сваю справу і праз гэта робяць яе дасканала. Але час ўніверсальных асоб мінуў.

— Вялікі дзякуй вам, Аляксандр Аляксандравіч, за гутарку.

Мікола ЧЭМЕР.
Фота Алега ГІНАТОВІЧА.
Ілюстрацыя з кнігі Францыска Скарыны.